

Jean-Jacques Suurmond

Dag van het IKON pastoraat. Ik stel vast dat de wereld vol anderen is. En dat dit op zichzelf geen probleem is. Weinig mensen lijken genoeg te hebben aan hun evenbeeld, zoals Narcissus uit de Griekse mythe die verliefd werd op zijn spiegelbeeld.

Nee, gewoonlijk willen ze niets liever dan iets of iemand anders. Een man of vrouw die er anders uitziet, anders ruikt en, anders dan zij zelf doen, na het douchen de flacon shampoo zonder dop terugzet. En in januari hebben ze met veel verwachting hun vakantie uitgezocht naar een vreemd, exotisch land. Mensen zijn werkelijk dol op wat anders is.

Maar als er, zonder dat ze erin gekend zijn, ineens allochtonen naast hen komen wonen, kunnen ze zich ongemakkelijk voelen, soms zelfs bedreigd. Hoe kan dat?

De allochtoon die zo duidelijk een vreemde is in kleding, taal, religie en etensgeuren, herinnert ons aan de vreemde die we zelf zijn, waar we ook niet voor gekozen hebben. Ook zonder die nieuwe burens was er al een allochtoon in de straat - nota bene in ons eigen huis: wijzelf. In de zaal schuiven sommigen op hun stoel.

Dat we een vreemde voor onszelf zijn, vervolg ik, wordt helder beschreven door de kerkvader Augustinus. Afdalend in zichzelf, ontdekte hij dat het menselijk wezen oneindig is. Je komt steeds weer andere gedachten en gevoelens tegen, dat gaat almaar door. Dat komt omdat we ten diepste niet ons eigen bekende gezicht weerspiegelen, zoals in het verhaal van Narcissus, maar het gelaat van de Oneindige. God, zegt Augustinus, gaat ons niet alleen te buiten maar ook te binnen.

Steeds zijn we daarom ongrijpbaar anders. Misschien stond u vanochtend lichtelijk verward op: wat je nu toch gedroomd hebt.... Schieten u in deze lentedagen niet soms de wildste fantasieën te binnen waarvan u niet wist dat u die had? En hoe vaak staan we niet versteld over hoe we reageren in een gesprek. Was ik dat? zeggen we dan. Ja, dat was u, allochtoon die u bent.

Velen willen greep op de vreemdeling in zichzelf krijgen. Die moet als het ware verplicht inburgeren. Ze houden hun leven beheerst en voorspelbaar in de hand.

Maar is dat nog wel leven? Je knijpt er alle spontaniteit en avontuur uit. Het doet geen recht aan het mysterie dat we zijn, aan ons wezen als weerkaatsing van de Oneindige. Vaak zitten zulke mensen dan ook niet lekker in hun vel. Ze zijn rigide, perfectionistisch, depressief of verongelijkt.

Wie de vreemdeling onder zijn eigen huid verwerpt zal ook de vreemdeling daarbuiten verwerpen. Een ander is alleen leuk als je daarvoor kiest en een reis naar Ethiopië alleen als je dat zelf plant. Maar na drie weken heb je het in dat hete land wel gezien in en wil je weer terug naar de Schinkelstraat. Sommigen hebben het na een tijdje ook met hun partner gezien. Hij mag die irritante flacon shampoo zonder dop meenemen.

Ware religie herinnert ons eraan dat onze identiteit ten diepste niet verankerd is in de groep, het volk en de cultuur waartoe we behoren, maar in de Oneindige. We zijn burgers van een ander koninkrijk 'in de hemel'.

Beseffen we dat niet, dan moet ons aardse koninkrijk onze identiteit bepalen. Die is altijd beperkt en overzichtelijk: ik ben Nederlander, eet stamppot en draag geen hoofddoekje. Wil de allochtoon erbij horen, dan moet hij zich aanpassen. Dat is de zonde van Narcissus: de ander moet ons weerspiegelen.

Onze hele cultuur is gericht op uitbannen van het vreemde, de huiver. Die heeft eigenlijk alleen nog een gecontroleerde plaats in de media. Daarin worden de verschrikkingen van oorlogen of serieverkrachters eindeloos herhaald en verdund.

God is het *mysterium tremendum et fascinans*, een huiveringwekkend en fascinerend mysterie. Geen wonder dat onze cultuur God kwijt is. Al wat vreemd is wordt vermorzeld en verteerbaar gemaakt door de op en neer gaande kaken van de deskundigen op tv. Of banaal gemaakt door sensatiebladen. Geen wonder dat we onszelf kwijt zijn.

De vreemdeling die onverhoeds naast ons komt wonen kan ons de ogen openen voor het onvanzelfsprekende van het bestaan: Hee, ik had ook tot een heel andere volk kunnen behoren, ik had een Afrikaan kunnen zijn of een Irakees. Ik had met een ander getrouwd kunnen zijn – een gedachte die vooral bij fraaie vreemdelingen op kan komen. Ja, ik had zelfs iemand kunnen zijn die nooit de dop op de flacon met shampoo terugzet. Kortom: de vreemdeling kan ons dichterbij het mysterie dat we zelf zijn brengen, uiteindelijk dichterbij God. Onwetend blijf je naast je een engel te herbergen.

Na de lezing komt er een vrouw naar mij toe. Mijn man, zegt ze, wast zijn haar niet met shampoo maar met groene zeep.

Spreekt hij wel Nederlands? vraag ik.